

Meent van der Sluis (1944 – 2000)

**Meent van der Sluis
(1944 – 2000)**

Luis in de pels

Lukas Koops

*De aarde biedt voldoende om ieders behoefte te
bevredigen, maar niet ieders hebzucht.*

(Mahatma Gandhi)

© 2021, Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum BV,
Postbus 43, 9400 AA Assen.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

NUR 681

ISBN 978 90 232 5753 0

1ste druk, 2021

Uitgave: Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum, Assen
Tekstredactie: Kitty Janssen
Grafische verzorging en omslag: Luciën Wink
Foto omslag: Sake Elzinga
Druk: Drukkerij Van Gorcum, Raalte

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds Drenthe en het Claas Van Gorcum Fonds.

INHOUD

Vooraf	7
Inleiding	9
1 De kinderjaren	15
2 De christelijke HBS	31
3 Studeren in Groningen	35
4 Docent aan De Eekhorst	41
5 Hogere Landbouwschool/Van Hall Instituut	55
6 Armoede in het veen	67
7 Naar Bombay	89
8 Lombok en Aardscheveld	93
9 Gedenkboek PvdA/SDAP-Assen	101
10 Promotie in Nijmegen	105
11 De politicus Meent van der Sluis	113
12 Gaswinning, aardbevingen en de strijd met de NAM	141
13 Luis in de pels	155
14 Energie & milieu in de krant	195
15 Veearbeiders van Emmer-Erfscheidenveen	201
16 Dutch Drowning Syndrome	207
17 De WaddenKunstKring	211
18 Een bruine wereld	217
19 Vincent van Gogh in Drenthe	227
20 Het Van Gogh Huis in Veenoord/Nieuw-Amsterdam	241
21 Ziekte en overlijden	251
22 Het Andere Monument	255
Ten slotte	265
Verantwoording	269
Literatuur- en bronnenlijst	271
Overzicht van geïnterviewde en/of geraadpleegde personen	275
Beeldbronnen	277
Personenregister	279

VOORAF

Je zou Meent van der Sluis een klokkenluider kunnen noemen. Of een dissident misschien. Hoe dan ook: het was een markante man, die vooral bekend is geworden door zijn niet aflatende, min of meer solistische strijd tegen de machtige NAM. Hij wordt nog altijd geprezen vanwege zijn moed en doorzettingsvermogen, maar is ook vernederd, weggezet als een charlatan en volkomen belachelijk gemaakt. Jarenlang heeft hij geprobeerd aan te tonen dat de aardbevingen in Groningen en Drenthe zijn veroorzaakt door de gaswinning. Uiteindelijk kreeg hij gelijk, al kun je van mening verschillen over de theoretisch-wetenschappelijke achtergrond van zijn gelijk. Maar er is meer.

Meent van der Sluis is niet alleen jarenlang bezig geweest met de gaswinning en de ongewenste gevolgen daarvan. Hij verdiepte zich ook in de geschiedenis van het dorp waar hij een deel van zijn kinderjaren heeft doorgebracht: Emmer-Erfscheidenveen. Hij dompelde zich onder in het leven van de veenarbeiders en deed onderzoek. Schreef erover. De sociale misstanden, de uitbuiting, de kinderarbeid en de dagelijkse uitzichtloosheid. En ook hierover kreeg hij ruzie. Dit keer met historici, die zich in de wereld van de veenarbeiders hadden verdiept en die door Meent van der Sluis

‘elitaire mythe-historici’ werden genoemd. Volgens hem deden ze de veenarbeiders tekort. Miskenden ze de schrijnende armoede. Kleurden ze de ellende te positief. Het leidde tot felle debatten in de media.

De rode draad in het leven van Meent van der Sluis, en dus ook in dit boek, is het sociale onrecht dat vooral de ‘kleine man’ werd aangedaan en de bestrijding daarvan. Alle belangrijke thema’s waar hij in zijn leven mee bezig is geweest, worden met deze rode draad aan elkaar geknoopt. Zelfs de adoptie van een van zijn kinderen kan in dit licht worden bezien. Ruzie met de NAM, gedoe rond zijn promotie, heibel in de PvdA, waarvoor hij in Provinciale Staten van Drenthe zat, strijd met historici over de mate waarin Drenthe arm was, grote meningsverschillen met collega-wetenschappers over zijn onderzoeksmethodes.

Wat zegt dit alles over Meent van der Sluis? Was hij dan toch een notoire dwarsligger, een querulant, een drammer op de linker-vleugel van de PvdA, een lastpak, vooral voor de NAM? Een Don Quichot werd hij ook wel genoemd. Een non-conformist. Anderen noemden hem onverzettelijk, volhardend en bevlogen. Mijnbouwspecialisten van de TU Delft oordeelden vernietigend over een publicatie van Meent van der

Sluis, waarin hij het verband legde tussen gaswinning en aardbevingen. Volgens deze wetenschappers had hij geen benul van wat hij deed en trok hij zeer vergaande conclusies op onwetenschappelijke wijze. Zijn waarnemingen konden niet worden gecontroleerd en zijn hypothesen waren onduidelijk. Daarnaast was Van der Sluis volgens diezelfde wetenschappers 'vooringenomen'. Het zal je maar gezegd worden! Toch zette hij door. Liet hij zich niet ontmoedigen. Bleef hij strijden voor zijn gelijk. En daarmee dwong hij bewondering af. Meent van der Sluis heeft een boeiend en strijdbaar leven geleid. Hij hield vol in zijn strijd tegen wat hij als onrecht ervoer, ook al was het verzet tegen hem nog zo massief. Er is alle reden om zijn leven, de keuzes die hij daarin maakte en zijn motieven daarvoor te verwoorden in een boek. Mensen als hij zijn er niet zoveel.

Lukas Koops, oktober 2020

Door Henk ter Horst geschilderd portret van Meent van der Sluis.

INLEIDING

Op 28 mei 2019 onthult Jeroen Dijsselbloem in zijn hoedanigheid als voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid langs de A7 bij Engelbert, net ten oosten van de stad Groningen, het Aardbevingsmonument. Dit project is gerealiseerd door de Stichting Meent van der Sluis, die met het kunstwerk van Karel Buskes blijvend de aandacht wil vestigen op de ellende waarmee de gaswinning de Groningers opzadelt. Een eindje verderop langs de A7 staat ter hoogte van Slochteren een ander monument, dat een gasmolecule voorstelt. Dit kunstwerk is gemaakt door de kunstenaar Marc Ruygrok. In de persmap die is verspreid voorafgaand aan de onthulling van het Aardbevingsmonument, *Het Andere Monument*, schrijft de Stichting Meent van der Sluis onder andere dat het beeld van de gasmolecule daar in 2009 is geplaatst 'in opdracht van de NAM om te gedenken dat toen 50 jaar geleden bij Slochteren aardgas is aangetroffen. Daarna zijn nog vele kleinere aardgasvelden opgespoord en geëxploiteerd in Groningen en Drenthe. Voor Nederland, de Nederlandse bevolking en voor de NAM (lees: Shell en Esso) is de aardgaswinning een bron van welvaart geworden. De bevolking van Groningen en in mindere mate van Drenthe werd echter ook geconfronteerd met de keerzijde van de medaille: bodemdaling en

aardbevingen als gevolg van de gaswinning. Aardbevingen doen zich al vanaf 1986 voor in Drenthe. In Groningen zijn ze van recentere datum, maar veel heftiger. Talrijke woningen en andere gebouwen hebben schade opgelopen door de aardbevingen. De Stichting Meent van der Sluis wil een monument oprichten dat de aandacht vestigt op de schadelijke gevolgen van de aardgaswinning. Zij is daarbij geïnspireerd door dr. Meent van der Sluis. Deze Assenaar wees als oorzaak van de destijds optredende aardbevingen de aardgaswinning aan. Hij waarschuwde voor verdergaande schade. De NAM heeft jarenlang zijn waarschuwingen naar het land der fabelen verwezen. Dat ontmoedigde hem niet. Meent van der Sluis overleed onverwacht in het jaar 2000 op 56-jarige leeftijd.'

Op 5 maart 2019 besluit de Tweede Kamer unaniem om een parlementaire enquête te houden naar de gaswinning in Groningen. Het streven is erop gericht dit onderzoek eind 2020 te starten. Meent van der Sluis is er in zekere zin medeverantwoordelijk voor dat 'Den Haag' dit belangrijke besluit neemt. Het leidt hopelijk tot duidelijkheid over allerlei kwesties die zich de afgelopen decennia rondom de gaswinning hebben afgespeeld en tot genoegdoening voor alle gedupeerden. Het zegt ook iets over de

actualiteit van dit boek, twintig jaar na het overlijden van klokkenluider Van der Sluis.

Al in de jaren tachtig waarschuwt Meent van der Sluis voor aardbevingen als gevolg van de gaswinning. Het onderwerp krijgt in de loop van de jaren zeventig zijn belangstelling door de plannen van de Rijksoverheid om in zoutkoepels in Drenthe kernafval op te slaan. Omdat gas op nogal wat plaatsen onder het zout vandaan wordt gehaald, vraagt Van der Sluis zich af wat het effect daarvan kan zijn op opgeslagen chemisch of nucleair afval, zeker als de bodem door gaswinning in beweging komt. Hij wordt door officiële instanties genegeerd en door de NAM weggehoond. Zeventien jaar na zijn dood wordt hij gerehabiliteerd als NAM-directeur ir. Gerald Schotman zijn weduwe Trijntje van der Sluis en hun kinderen excuses aanbiedt. De Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft in haar onderzoek van februari 2015 onomstotelijk aangetoond dat het belang van de burgers en de veiligheid altijd ondergeschikt zijn geweest aan het belang van de gaswinning en dat de NAM, Staatstoezicht op de Mijnen en het ministerie van Economische Zaken een gesloten bolwerk vormden dat zich afsloot voor kritiek. Postuum heeft Van der Sluis meer gelijk gekregen dan hij bij leven ooit heeft kunnen bevroeden. De Stichting Meent van der Sluis heeft met de keuze voor de naam Meent van der Sluis blijk willen geven van de grote waardering voor 'zijn volhardendheid en koppigheid, het zijn eigen weg gaan in weerwil van de tegenwerking van instituties en autoriteiten'.

Meent van der Sluis hoort thuis in het rijtje markante Drenten. Hij brengt een deel van zijn kinderjaren door in Emmer-Erfscheidenveen. Later publiceert hij over dit dorp en dan met name over de toenmalige armoede in het gebied. Na zijn lagere en middelbare schoolopleiding studeert Van der Sluis sociale geografie in Groningen. Hij is docent in het Hoger Beroeps Onderwijs, eerst aan de Pedagogische Academie in Assen en later aan het Van Hallinstituut in Groningen. In 1987 promoveert Meent van der Sluis aan de Katholieke Universiteit in Nijmegen tot doctor in de economische geografie op een proefschrift getiteld *Ruimtelijke aspecten van het elektriciteitsverbruik in Nederland*. Gedurende zijn hele werkzame leven publiceert hij bijdragen in de meest uiteenlopende vak- en andere tijdschriften over de drie gebieden waar hij enorm veel van weet: sociale geschiedenis, energie & milieu en onderwijs. Naast zijn betrokkenheid bij de gaswinning en de gevolgen daarvan is hij vanaf 1987 bijna twaalf jaar lid van Provinciale Staten van Drenthe voor de PvdA. Binnen de fractie van die partij fungeert hij als een luis in de pels. Binnen zijn eigen partij krijgt hij niet altijd de ruimte om aandacht te vragen voor de gaswinningsproblematiek op de wijze zoals hij dat wil. In dit boek wil ik onderzoeken hoe Meent van der Sluis – die in 1990 de Drentse Persprijs ontvangt – zijn solistische strijd tegen een groot concern als de NAM heeft gevoerd en jarenlang vol heeft kunnen houden, ondanks de hoon van de kant van de NAM. Hoe pakt hij het aan? Wie steunen hem? Hoe gaat de buitenwereld met hem om en hoe handhaaft hij zich binnen de PvdA? Wat doet het niet-erkennen van zijn

opvattingen met hem en hoe raakt dat zijn directe omgeving, zoals zijn gezin? Ik vraag me af waarom Meent van der Sluis zich met zoveel betrokkenheid op deze materie heeft gestort. Wat zijn z'n drijfveren en hoe houdt hij het vol?

Zoals Meent van der Sluis met ongekend veel doorzettingsvermogen en energie jarenlang bezig is geweest met aardbevingen en bodemdaling door de gaswinning en zich als lid van Provinciale Staten nadrukkelijk bemoeit met grote thema's als de vuilverbranding in Wijster en de gasopslag in Langelo, zo is hij ook erg geïnteresseerd in en betrokken bij de armoede in Drenthe. Hij publiceert over het Drentse veengebied in Zuidoost-Drenthe, de turfwinning en de veenarbeiders. Met diverse historici is hij geregeld in debat over de aard en de omvang van de armoede in Drenthe. Daarbij hebben ook de Drentse plaggenhutten – volgens Van der Sluis kenmerkend voor de armoede in de regio – nadrukkelijk zijn belangstelling. De veenkoloniën en de harde arbeid die de veenarbeiders verrichten, hebben een warm plekje in zijn hart. Het is de angst van Van der Sluis dat de armoede van de Drentse plaggenhutbewoners gebagatelliseerd wordt en Drenthe beroofd wordt van een stereotiep beeld uit haar geschiedenis van het veen. Een aantal beroepshistorici bestempelt volgens Van der Sluis de armoede in het Drentse veen als een 'mythe' en dit beeld wordt door hem met overtuiging bestreden. Historici als Michiel Gerding, Vincent Tassenaar en Erwin Karel noemt hij 'elitaire mythe-historici, die het negatieve beeld van de veenarbeider willen bestrijden of nuanceren'

en daarmee grote groepen mensen onrecht aandoen. Je mag volgens Van der Sluis geen geschiedenis wegpoetsen vanwege het gewenste imago van de provincie. Aan zijn kant staan historici als Wim Visscher en Johan Frieswijk. Ook voelt hij zich verwant met de historicus Ger Harmsen, kenner van de arbeidersbeweging. Net als bij de gaswinning vraag ik me ook bij dit onderwerp af waar de sterke betrokkenheid van Meent van der Sluis op is gebaseerd. Waarom bijt hij zich zo vast in dit thema? Welke rol speelt zijn eigen achtergrond daarbij? Zijn de activiteiten van de NAM volgens hem misschien vergelijkbaar met de bezigheden van de Drentse veenbazen? Is er zowel bij de gas- als de turfwinning sprake van uitbuiting? Ziet Van der Sluis een verband? Is dat de rode draad in zijn bezigheden?

Ook de (geëngageerde) beeldende kunst is nadrukkelijk aanwezig in het leven van Meent van der Sluis. In 1997 is hij betrokken bij de oprichting van de WaddenKunstKring en hij behoedt, naar aanleiding van een artikel van de Van Gogh-kenner Wout Dijk en berichten in de pers, het Van Gogh-pand in Nieuw-Amsterdam/Veenoord op het laatste moment voor de sloop door Gedeputeerde en Provinciale Staten van Drenthe en de gemeente Emmen te alarmeren en mee te krijgen, vooral financieel. Zonder deze cruciale ingreep door Van der Sluis, met steun van partijgenoten als Henk Jeurink, Henk Weggemans en Gezienus Evenhuis, was het gebouw waar Vincent van Gogh in 1883 een tweetal maanden verblijft, met de grond gelijk gemaakt. Het is nu het Van Gogh Huis, de enige openbaar toegankelijke ruimte in heel Nederland

waar Vincent van Gogh gewoond heeft, ook al was dit dan maar korte tijd. Van der Sluis werkt mee aan diverse publicaties over het verblijf van Vincent van Gogh in Drenthe en publiceert samen met Wout Dijk het boek *De Drentse tijd van Vincent van Gogh*. Het tweetal onderzoekers trekt conclusies, onder andere over de verblijfplaats van Vincent van Gogh in Hoogeveen, die door anderen bestreden worden. Het boek verschijnt in 2001, bijna een jaar na de dood van Meent van der Sluis. Zijn belangstelling voor Van Gogh heeft ongetwijfeld mede te maken met Van Goghs betrokkenheid bij het veen en het leven van de veenarbeiders in Zuidoost-Drenthe, onderwerpen die hij niet alleen op het doek vastlegt, maar waarover hij ook schrijft in brieven aan zijn broer. De schilder kwam ook in het gebied rond Emmer-Erfscheidenveen. Hij legde de natuur en de veenarbeid langs de Heerendijk vast, die ook Emmer-Erfscheidenveen begrenst. Aanleiding voor de oprichting van de WaddenKunstKring is de presentatie van het boek *Dutch Drowning Syndrome* van Meent van der Sluis, waaraan ook acht kunstenaars meewerkten. Het collectief van kunstenaars wil met haar werk de schoonheid van het wad benadrukken, in de hoop dat de bedreiging van het wadengebied door industriële activiteiten afgewend kan worden.

Mijn nieuwsgierigheid naar leven en werk van de markante en authentieke Meent van der Sluis vloeit deels voort uit het feit dat ik hem persoonlijk heb gekend. In de periode 1968 – 1970 is hij mijn leraar aardrijkskunde op de havo-afdeling van pedagogische academie De Eekhorst in Assen. Later

maken we allebei voor verschillende partijen deel uit van Provinciale Staten van Drenthe. Meent van der Sluis van 1987 tot 1999 voor de PvdA, ikzelf van 1987 tot 1995 voor de PPR en later GroenLinks. In die jaren in de provinciale politiek word ik ermee geconfronteerd dat Meent van der Sluis nogal eens alleen staat in zijn eigen fractie. Hij wordt gezien als de 'linksbuiten' en het 'geweten' van de fractie. 'Van der Sluis was voor degenen die hem goed kenden een aimabel man, een gangmaker vol met kwinkslagen', schrijft Gert Duinkerken in een *In Memoriam* in het *Nieuwsblad van het Noorden* van 15 juli 2000 naar aanleiding van zijn plotselinge overlijden twee dagen eerder. 'Degenen die met hem moesten werken, stuitten echter ook op lastige karaktertrekken. Hij was een zeer vasthoudende non-conformist. Als hij eenmaal een mening had, moest je van goeden huize komen om hem van iets anders te overtuigen. Dat hebben ze ook in de Drentse PvdA-Stat fractie, waar Van der Sluis met een kleine onderbreking 12 jaar deel van uitmaakte, aan den lijve ondervonden. Hij was een exponent van de linkervleugel van de partij en kwam geregeld met het bestuur en zijn fractiegenoten in aanvaring over de officiële standpunten van de PvdA. Zo stemde hij als enige in de fractie tegen de komst van de vuilverbrander in Wijster. Van der Sluis was niet bang zijn kop boven het maaiveld uit te steken. Veel collega's zagen hem echter niet als een rasechte bestuurder, maar meer als een wetenschapper, die voor de gewone man opkwam.'

Meent van der Sluis is een klokkenluider die geen verborgen agenda heeft en altijd

strijdt met open vizier. Hij is niet bang om met afwijkende standpunten te komen als hij overtuigd is van zijn gelijk en die karaktertrek blijkt van belang. Een oprecht, betrokken en bevlogen mens. Door de één wordt hij gezien als een Don Quichot die tegen multinationals vecht, door de ander als een held van Drenthe. In zijn voorwoord in het boek *Terug in de bruine wereld van Emmer-Erfscheidenveen* typeert journalist Philip Brouwer hem als volgt: 'Of het nu gaat over de door hem – als eerste – gelegde relatie tussen de gaswinning en bodemtrillingen in het noorden, het behoud van het Van Gogh-café in Veenoord of het bewaken van de eer van de vroegere veenarbeiders, Van der Sluis toont zich onverzettelijk. Hij doet dat met een volharding en bevlogenheid, die je heden ten dage jammer genoeg nog maar zelden waarneemt. Het zijn vooral deze eigenschappen, die ik zeer in hem waardeer. Een zaak waarin Van der Sluis zich vastbijt is nooit verloren.'

De kern van dit boek vormt het levensverhaal van Meent van der Sluis, dat ik voor een belangrijk deel heb opgetekend uit de mond van zijn weduwe Trijini van der Sluis. Verder heb ik uitgebreid gesproken met veel mensen die Meent van der Sluis gedurende bepaalde periodes van zijn leven hebben gekend. Daarnaast zijn er uiteraard de schriftelijke bronnen. De in interviews aangereikte feiten heb ik grotendeels kunnen checken via eigen publicaties van Meent van der Sluis, interviews, artikelen, documenten, archiefmateriaal enzovoort. Op deze wijze hoop ik een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van leven en werk van een markante Drent, die op zoveel

fronten actief is en daardoor zo'n brede kennis heeft, dat een vroegere collega van hem eens zegt: 'Wat God niet weet, weet Meent van der Sluis.'

*wat overbleef, bint gedempte wieken
grote boerderijen op vruchtbaar laand
arbeidersshoesies anpast an de tied
en verhalen, nog oet de eerste haand*

*wat overbleef, bint een haandvol boeken
Harmen van Houten schreef over idealen
veenarbeiders vertelden Van der Hoek
heur rieke, armoedige levensverhalen*

*wat overbleef, is een museumpark
met keten törfschip trein en, toen nog een
kind*

*teunt as vrijwilliger het zwaore wark
an toeristen die het zo romantisch vindt*

*wat overbleef, is een geschiedenis
achter oes, krimpand as regels diej vergeet
maor onumkeerbaar, veur heur die 't nog
weet*

(Miny Hofsteenge)

Daarin was hij heel laconiek. De kwestie van de gasopslaginstallatie in Langelo kreeg Meent op zijn bordje. Een omvangrijk en belangrijk dossier, maar daar wist hij alles van en daar beet hij zich dus ook in vast. Toen kreeg hij trouwens in eerste instantie wel de hele fractie achter zich. Later, toen de vraag aan de orde was of we nog door moesten gaan met ons verzet, veranderde dat.'

Henk Jeurink onderstreept het belang van onafhankelijkheid, een begrip dat Meent van der Sluis door de jaren heen nogal eens heeft gehanteerd: 'Meent kon altijd vrijuit zeggen wat hij ergens van vond. Zijn politieke activiteiten en ook zijn strijd tegen de NAM stonden volledig los van zijn werk. Zijn activisme kon zijn maatschappelijke positie niet nadelig beïnvloeden en omgekeerd kon zijn werk hem niet belemmeren bij zijn politieke activiteiten. Meent was van mening dat je in de politiek 'achter uit de keel' moet kunnen spreken. Vrijuit dus. Zonder belemmeringen. Nou, dat deed hij.'

Piter Bergstra is een aantal jaren Statenverslaggever voor het *Nieuwsblad van het Noorden* in de periode dat Meent van der Sluis zich manifesteert als Statenlid voor de PvdA. 'Meent was geen politicus', zegt hij. 'Meent was een actievoerder in de politiek en dat is heel wat anders.' Van der Sluis kwam volgens Piter Bergstra drie maal min of meer verkiesbaar op de lijst te staan, vanwege zijn linkse en groene opvattingen. 'In die sfeer had hij een eigen achterban. De gevestigde orde in de partij wilde hem om die reden niet afvoeren van de lijst. Durfde dat niet. Meent was vóór het milieu en tégen het kapitalisme, waarvan de NAM voor hem een uitgesproken exponent was. Maar hij maakte diezelfde gevestigde orde soms ook wanhopig met zijn ongedisciplineerde gedrag. Meent had het hart op de juiste plaats, maar hij was ook lastig. Voor samenwerking of strategie had hij geen enkel gevoel. Hij had geen politiek instinct. Politieke collega's en partijgenoten als Henk Weidgraaf en Dineke van As werden gek van hem en zij waren niet de enigen. Maar daar trok hij zich niets van aan. Hij wist ontzettend veel en liet zich nooit aftroeven.'

GASWINNING, AARDBEVINGEN EN DE STRIJD MET DE NAM

12

'Hoe dieper je afdaaft in de aarde, hoe heter het wordt. Een driehonderd miljoen jaar oude woestijn en daaronder dan nog 's een paar honderd miljoen jaar plantengroei, een opeenstapeling van jungles, versteend hout, smeulend antraciet – gloeiend hete gasfabrieken waren het, daarbeneden, complete kraakinstallaties, één kokende bende – vijf kilometer onder de grond...'

(Gerrit Krol)

Tweede kerstdag 1986 is een belangrijke dag in het leven van Meent van der Sluis. Terwijl hij al geruime tijd bezig is met onderzoek naar mogelijke gevolgen van gaswinning, komt de bodem in Assen en omgeving op die dag plotseling in beweging. Het is het begin van een niet aflatende strijd tussen Van der Sluis en de NAM over de relatie tussen gaswinning, bodemdaling en aardbevingen in Groningen en Drenthe. Meent van der Sluis is de eerste die het oorzakelijke verband onderkent en naar buiten brengt. Dat gebeurt in een artikel in *NRC Handelsblad* van 22 januari 1987. Veel eerder al, in 1963, heeft ingenieur Willem Meiborg met grote stelligheid beweerd dat gaswinning bodemdaling tot gevolg zal hebben met grote consequenties voor de waterhuishouding. Vanaf het moment dat beide mannen met hun bevindingen naar buiten treden, worden ze door de NAM verguisd en bespot. Later kan het bedrijf niet anders dan erkennen dat ze toch gelijk hebben gehad. Er is dan al heel wat gebeurd.

Als op 28 mei 2019 langs de A7 onder veel belangstelling op initiatief van de Stichting Meent van der Sluis het aardbevingsmonument geplaatst wordt, is daar veel ellende aan voorafgegaan. Vooral in de provincie Groningen en in veel geringere mate in Drenthe. Al jarenlang publiceren diverse media wekelijks en in bepaalde periodes zelfs dagelijks berichten over aardbevingen in Groningen. De provincie Groningen is veelvuldig in het landelijke nieuws en Kamerleden reizen met enige regelmaat naar het

Noorden om zich daar te (laten) informeren over de meest actuele stand van zaken met betrekking tot de aardbevingen. Aardbevingen die worden veroorzaakt door de gaswinning. Langdurig is die relatie ontkend, maar tegenwoordig is daarover geen twijfel meer. Ook VVD-minister Henk Kamp en zijn opvolger Eric Wiebes – ook VVD - laten zich met enige regelmaat zien in Groningen. De laatste heeft het bij zijn bezoeken wat minder moeilijk dan zijn voorganger, omdat hij, in tegenstelling tot Henk Kamp, op een gegeven moment pleit voor een forse vermindering van de op te pompen hoeveelheid gas en uiteindelijk besluit dat de gaskraan boven het Slochterenveld helemaal gesloten moet worden.

Het verhaal van de gaswinning in Nederland begint bij Slochteren. In 1959 wordt daar de grootste gasbel gevonden die ooit in dit land is aangevonden. Een paar maanden na deze vondst staan er al boortorens op het land van de Groningse boer Kees Boon in Kolham, vlak bij Slochteren. De NAM zelf verwoordt deze gebeurtenis in het jubileumboek *60 jaar NAM*, dat in 2007 verschijnt, als volgt: 'De NAM beleefde een absoluut hoogtepunt toen op 22 juli 1959 om 06.33 uur het grote Groningen-veld werd aangeboord op de locatie Slochteren-1. Vier jaar eerder was er in het Noord-Groningse Thesinge, bij Ten Boer, al een geringe hoeveelheid aardgas in de Groninger bodem aangetroffen. Er was echter sprake van een moeilijke operatie. Bovendien brak in 1956 de Suez-crisis uit met als gevolg dat er in Europa olietekorten ontstonden. Vandaar dat in Nederland alle aandacht naar de oliewinning moest uitgaan. Als de NAM op de locatie Ten Boer-1 verder had geboord, zou hier voor het eerst het Groningen-veld zijn ontdekt. Tijdens een tweede boring in Heveskes, bij Delfzyl, werd in 1960 dit reservoir eveneens aangeboord, maar men realiseerde zich aanvankelijk niet dat het om één en hetzelfde veld ging. Hoe groot het veld uiteindelijk zou zijn bleef daarom nog geruime tijd onduidelijk. In eerste instantie werd er gesproken over een voorraad van 60 miljard kubieke meter gas en vervolgens van een bewezen voorraad van 150 miljard kuub. [...] Uiteindelijk bleek dat dit gigantische veld zo'n 2800 miljard kubieke meter winbaar aardgas bevatte. Het betekende de definitieve doorbraak van gas als energiebron. Nederland werd bij uitstek een aardgasland. [...] Op 9 december 1963 werd door de NAM het eerste gas uit het Groningenveld aan de in dat jaar opgerichte Nederlandse Gasunie voor de Nederlandse markt afgeleverd. De Groninger commissaris van de Koningin Cees Fock: 'Door de gasvondst in Groningen is aan de nationale, aan de Europese, aan de wereld economie iets toegevoegd, waarvan wij de grenzen nog niet kennen.'

Minister-president Joop den Uyl zegt later: 'Dit is een schat die het gehele Nederlandse volk ten goede dient te komen.' En zo gebeurde. De verzorgingsstaat, zoals die zich in die jaren ontwikkelt, is in belangrijke mate gefinancierd met de opbrengsten van het gas. De schaduwkant hiervan hebben vooral de Groningers leren kennen. Op de achterflap van het boek *De Gaskolonie* uit 2016 staat het als volgt verwoord: 'Onze nationale trots, het gas, is een nationaal hoofdpijndossier geworden.' Columnist Jan Beijert benoemt het in het *Nieuwblad van het Noorden* van 29 mei 1999 zo: 'De zegeningen van de aardgasopbrengsten zijn aan het Noorden voorbij gegaan. Het rijk heeft er een wingewest van gemaakt. Een kolonie, te eigen bate.'

In 2007 woont Marten Alje Bos (1919) in een prachtige Groninger boerderij aan de Pastorieweg in Krewerd. Hij is één van de betrokkenen die aan het woord komen in het boek 60 jaar NAM dat in 2007 verschijnt. Aan de interviewer laat hij fotoboeken zien met foto's die getuigen van de activiteiten van de NAM op het land bij de boerderij. 'Het was een leuke tijd', herinnert boer Bos zich. 'We hadden veel contact met de mensen die hier aan het werk waren. Ik herinner me dat het een mooie zomer was. De sfeer was goed en iedereen was altijd goed gehumeurd bezig. Ik ging geregeld kijken bij de werkzaamheden. Vond het interessant wat er allemaal gebeurde. Het was een levendige boel.' Om te zien wat voor werkzaamheden er zoal werden verricht, hoefde Marten Alje Bos zijn eigen erf niet te verlaten. De gasleiding wordt vlak langs de boerderij ingegraven in een strook grond van ongeveer dertig meter breed. 'Het kampke, het paardenweide bij de boerderij, werd een parkeerplaats. Er stonden soms wel dertig auto's. De mensen in Krewerd spraken erover. Ze dachten dat we voor die auto's ook wel geld zouden krijgen. Onzin. Dat hoefde ik niet. Ik heb er wel een keer een lekker etentje voor gehad. Voor de rest betaalde de NAM goed. Daarom zijn er ook nooit problemen met boeren geweest. Iedereen kreeg een royale schadevergoeding.' Bos weet waarover hij het heeft, want hij zit samen met een andere boer en vertegenwoordigers van het Landbouwschap en de NAM in een begeleidingscommissie. 'Ze vonden het belangrijk dat er praktiserende boeren in die commissie zaten. We moesten adviseren over de gederfde opbrengst van de veldvruchten. Kijken hoe groot de schade voor de boeren was. Op basis daarvan kregen ze dan een vergoeding uitbetaald. Ik herinner me dat er één boer was, die de gasbuis niet door zijn land wilde hebben. Ik heb de NAM toen geadviseerd om te zeggen dat ze de leiding om het perceel van die boer heen zouden leggen door het land van de burens. Toen de betref-